

Отже, здійснені протягом липня-жовтня 1941 р. заходи партійного керівництва Запорізької області щодо організації підпільної мережі виявилися недостатніми, що призвело до розгрому залишених на окупованій території партизан. Водночас відповідальність за низький рівень підготовки підпільників лежить також на органах НКВС та штабу Південного фронту, що брали участь у формуванні підпільної мережі на території області у 1941 р.

7. *“Факт “втечі” партійного керівництва Запоріжжя на схід одразу ж після підриву ДніпроГЕСу та його повернення через тиждень до Запоріжжя за наказом із Москви”.*

Вперше ця інформація озвучується у вищезгаданих мемуарах Ф.П. Пігідо, що не був безпосереднім очевидцем оборони Запоріжжя [Пігідо-Правобережний Ф. «Велика Вітчизняна війна». Спогади та роздуми очевидця. – К.: Смолоскип, 2002. – С.50,52]. Матеріали Державного архіву Запорізької області показують, що в день підриву Дніпрогесу на бюро обкому терміново розглядається питання про евакуацію. Після цього документи про діяльність обласного керівництва протягом майже місяця відсутні [див.: Державний архів Запорізької області. – Ф.П-102. – Оп.1. – Спр.545. – Арк.1-22]. Це затишшя виглядає дивним на фоні активної роботи обкому і його бюро до 18 серпня, коли засідання відбувалися кожні 2-5 днів. Наступне наявне рішення бюро датоване 1 вересня і стосувалося призову 600 комуністів та комсомольців до Червоної армії політпрацівниками [Запорожская область в годы Великой Отечественной войны, 1941-1945: Сборник документов. – Запорожье : Запорожское книжно-газетное издательство, 1959. – С.51-52]. За вересень – початок жовтня бюро збирається ще тричі (4, 12 вересня та 2 жовтня) [див.: Державний архів Запорізької області. – Ф.П-102. – Оп.1. – Спр.545. – Арк.22-34]. Зважаючи, що на обласних очільників було покладено важливу і складну задачу евакуації виробничих потужностей, органів влади, об'єктів соціальної та культурної сфер, значної кількості населення, відкликати їх у розпал вивезення навряд чи могли.

Отже, для подібного твердження є певні підстави, але прямих фактів, що вказували б на це, немає.

*Відповідь підготовлена
к.і.н. Штейнле О.Ф.*

УДК 323.28(=411.16)(477.83-25)

Я. І. Кім

ХРИСТИНА ХІГЕР – ДИТИНА ЛЬВІВСЬКОГО ГОЛОКОСТУ*

*У документі представлено опис способів виживання у період німецької окупації міста Львова та голокосту. Група євреїв, завдяки польським робітникам, переховувалася у міській каналізаційній системі. Одинадцятирічна єврейська дівчинка розповідає про життя її родини у каналізації.
Ключові слова: Голокост, Друга світова війна, гетто, єврейське населення*

Голокост у період Другої Світової війни на українських землях – тема, яка активно досліджується лише у останні два десятиріччя. Однією з маловивчених сторінок історії українських євреїв є способи виживання у найбільш загрозливі моменти їх перебування у міських гетто. Гетто у Львові одне з найбільших. Утворене у грудні 1941 року, воно налічувало понад 130 тисяч мешканців – євреїв приречених на повільну загибель. У липні 1944 року у місті налічувалося лише близько тисячі євреїв.

Неймовірно видається історія родини Хігерів, які протягом чотирнадцяти місяців переховувалися у міській каналізаційній системі. Родиною і багатьма іншими євреями опікувалися працівники каналізації, забезпечували їжею, засобами гігієни, дбали про безпеку. Декілька років тому з'явилися спогади останньої з виживших – Христини Хігер, яка тепер мешкає у США [1]. Навесні 2011 року книга „Дівчинка у зеленому светрику” була перекладена на польську мову і вийшла друком у Варшаві [2]. У спогадах описано життя у воєнному Львові. Дві окупації: ранядську і німецьку. Зміну ставлення місцевого населення до євреїв. Присутні описи переслідувань і репресій. Цікавим у історичному контексті видається документ Єврейської Історичної Комісії – свідчення 11 річної дівчинки Х.Хігер про перебування у Львові. Тут практично не описано постаті трох рятівників-поляків: Леопольда Сохи, Стефана Врублевського і Юрія Коваліва. Однак очима малої дівчинки передано переживання і враження від побаченого. Документ вперше вводиться до наукового обігу.

* Автор висловлює подяку за можливість цієї публікації Єврейському історичному інституту у Варшаві та Польському науковому видавництву

Документ:

Archiwum Żydowskiego Instytutu Historycznego, 301/2352, Relacje. Zeznania ocalałych Żydów. S.1-5.
Переклад з польської: Ярослав Кіт.

Протокол свідчення складеного Єврейською Воєводською Історичною Комісією у Кракові, 6 лютого 1947 року.

Занотовувала свідчення: мгр Марія Голендер

Свідок: Хігер Христина, народжена 28.10.1935 р. у Львові, донька Ігнатія і Пепи з родини Голдів.

Хігер Павло, народжений 18.5.1939 у Львові, син Ігнатія і Пепи з родини Голдів, мешкаючі: Краків, Сонячна 31.

Діти

Татусь дізнався що о дванадцятій уночі буде ліквідація гетта у Львові. І тоді ми сховалися до підвалу, який містився в одному баракі. Туди ми сходили зазвичай після полудня, коли матуся поверталася з роботи і там також ми переховувалися, бо очікували великої акції¹. Я мала тоді сім років і я знала про все. З цього підвалу ми вийшли до Полтви², йшли прямо, прямо поки дійшли до каналу.

У каналі було страшенно мокро і темно, коли я увійшла то дуже боялася і ціла тряслася зі страху. Я поводитися протягом всього часу дуже спокійно і лише я питала безперервно татуся, чи ще далеко. У тому каналі лежало каміння, а по ньому лазили жовті черв'яки. Всі наші речі ми склали на камінні, а самі на них сіли.

Було нам там дуже погано, із стін текла вода, смерділо так неприємно, що не можна було витримати. Я бачила великих рудих пацюків, які пробігали біля нас як кури. Від початку я дуже боялася, але пізніше при звичаїлася до того. А Павло зовсім не боявся. Я лежала на колінах матусі, а Павлик на колінах татуся. І так тривало п'ять тижнів вдень і уночі. Ми не могли ані рухатися ані встати.

Крім нас було ще 20 осіб. Щоденно від першого дня польські "каналіяжі"³ принесли нам їжу: чорний хліб і маргарин. Були для нас дуже добрі. Оскільки боялися, щоб їх хтось не зауважив, входили до каналу різними входами через люки, які відкривали. У цьому каналі світилася протягом всього часу карбідова лампа, яка висіла на гаку, вбитому між шпар каміння. Поляки приносили нам карбід до цієї лампи. Татусь приносив воду в глечичку, який носив в зубах, бо мусив ходити цілком згорблений.

Мені було так дуже погано, заборонялося голосно кричати, тільки пошепки я говорила матусі, і мріяла про це щоб війна закінчилася, щоб я могла вийти на світ. А найбільше я сумувала за сонцем, повітрям і квіточками. Одного раз я просила наших приятелів, які до нас приходили на пару польових квіточок. Я дуже хотіла бачити собаку і коня, а Павлик скучав за пташками. Але я не говорила про це матусі, бо вона мала багато інших турбот.

Це було влітку, коли падав дощ стікав до каналу, або коли спускали воду із збірників, було в нас повно води у каналі. І тоді ми мусили спиратися близьенько до каміння тут же біля стіни, щоб вода на нас не лилася. Павлик ще був дуже малий, мав три рочки і часто плакав. Матуся була тоді дуже схвильована, бо боялася, що хтось почує і нас накриє. Раз навіть один пан, який з нами приховувався, був так розгніваний на Павлика, що лякав його револьвером. Але то не допомогло, бо Павлик ще голосніше почав плакати.

Після п'яти тижнів накрили нас інші „каналіяжі”, які одного дня увійшли, щоб вичистити канал. І тоді коли вони увійшли, згашено світло, але один пан засвітив запальничку і „каналіяжі” нас зауважили. Ми мусили звідти утікати. І коли ми утікали головною трубою, прямо вперед, а навіть ми не знали де ми йдемо, ми враз побачили цих „каналіяжів”, які нам приносили їжу. Вони здивувалися дуже і поцікавилися нас куди ми йдемо. Татусь їм все розповів. Тоді вони відвели нас до однієї бічної труби і казали там залишитися на ніч, а вдень пообіцяли нам знайти інший притулок. Вранці прийшли і знов вели нас далі Полтвою через головну трубу, це тривало майже пів дня. У дорозі я почувалася

¹ Акція (пол.: Аксја) у даному контексті сплановане німецькою владою міроприємство, що мало на меті конфіскацію майта у мешканців гетто, арешти, вивіз до концтаборів.

² Полтва – річка у Львові, обмурована бетонними і цегляними конструкціями нижче рівня міських тротуарів. В річку виведено частину міської каналізації.

³ Каналіяжі – (пол. kanalarze) працівники каналізаційної служби, асінізатори.

набагато краще. Я могла ходити і не мусіла вже сидіти. Не знаю чому здавалося, що цілий тягар впав мені з серця, було так весело на душі, що я аж свистіла з радості.

І хоч дорога була дуже важкою, я ходила по різних трубах і стежках, ходила босоніж в літній сукні і тремтіла з холоду, а все ж була весела. Я вбила собі шпильку в ногу, але сама її я виныла бо не хотіла затримувати матусі. Врешті ми дійшли до однієї бетонної труби і там залишилися увесь день. Було так зимно, що не можна було витримати. Не було також де спати, а на другий день наші приятелі вивели нас і ми пішли далі.

Ми відсунули дошку і дісталися до іншої труби, яка була так низько, що ми мусили входити рачки. Було в нас разом 11 людей, решта загинула, бо вийшли з каналу. Мій дядя Куба Лейнванд втопився в Полтві, коли пішов по воду і була буря потонув бо вода потягнула його за собою. У цьому новому каналі було нам набагато краще, ми мали більше місця, ми спали на нарах, які татусь вибудував з дощок знайдених в каналі. Цих нар було чотири. Я спала з татусем і з одним паном. Мені було дуже тісно і незручно, я була стиснута як оселедець в бочці. Матуся спала з Павлом і з однією панєю. Ми мали одну карбідову лампу, яка світилася вдень і вночі.

Пацюки з'їдали наш хліб і татусь лякав їх патином, тоді вони утікали. А Павло годував пацюків як курей, кидав їм крихти хліба і варену картоплю. Пацюки підходили цілком близько і пищали. Але Павлик зовсім-зовсім їх не боявся. Ми мали пару мисок і примус. То все принесли нам наші добрі «каналіяжі».

Одна пані варила суп і каву, а матуся ділила всім, так, що я не була голодною. Павло при звичайся до всього і вже не плакав зовсім. Одна сива, стара, згорблена пані захворіла і померла. І одна пані народила дитину і накрила цю дитину тазом, так що вона задихнулася. А потім вкинуто її до Полтви. Дві молоді панночки мали позмінно чергування і слідкували за чистотою. Постійно світилася лампа, я ніколи не знала коли день, а коли ніч. Але здогадувалася, що день є тоді, коли приходять «каналіяжі».

Коли дощ падав то лився до нашого сховку трубою, через яку ледве видно було ґрати і трошки світла. Часом я бачила сонячний промінь, але дуже слабко. Одного разу я увійшла до цієї труби щоб подивитися на світ, але нічого не побачила, тільки відчула трохи свіжого повітря. Я так сильно сумувала за сонцем і за повітрям, що я не вмю цього передати. Я чула як над нами їздили авта, чула голоси людей і сміхи дітей, що розважалися. І я думала часто про те, що була б щаслива, якби могла так як і вони веселитися.

Одного разу я чула, як дитина плакала і говорила до матусі, що хоче спати. Я захворіла важко на кір, так говорила матуся, і Павлик заразився від мене, а потім одержав хрипоту. Один „каналіяж” приносив йому яйця в зубах, бо в руках мав течку з їжею, а мусив входити до нас рачки. Одного разу загорівся примус і вибухла пожежа. Всі дуже налякалися, в перший момент кинуто на примус ганчірки, але і ганчірки зайнялися. Тоді засипано вогонь випаленим карбідом і згашено його. Я дуже боялася, а найбільше Павло, який втік на самі віддалені нари і там сховався. Я нахилила голову і закуталася ковдрою, щоб не відчувати смороду. Після гасіння пожежі, кожен був закопчений і виглядав як страховище.

Іншим разом, то було вже наступного літа, в нас була повінь. Після страшної бурі сильний дощ почав падати і заливати наш сховок. Наші товариші недолі почали лопатами відгортати і відштовхувати воду назад до труби, так, що вода почала відходити.

Так ми просиділи 14 місяців, наші «каналіяжі» протягом всього часу нам помагали. Коли нам не вистачало грошей приносили їжу задарма. В кінці нашого перебування я чула свисти сирен і гуркіт гармат. Я дуже боялася, хоч знала, що наближаються нас росіяни визволителі. Аж одного дня ми почули сильний стук до ґрат каналу. То наші „каналіяжі” давали нам знати, що ми вільні і можемо вийти на денне світло.

Ми йшли пару хвилин трубою, потім ми відірвали кришку люка, «каналіяжі» витягнули нас на поверхню землі¹. Ми виглядали так погано, що взагалі були не схожі на дітей. Люди жаліли нас і одна пані купила нам агрус. Я дуже зраділа, коли побачила сонце, квіти і людей. І була така щаслива, тільки Павло плакав дуже і хотів повернутися до каналу, бо не звик до світла і боявся людей.

Хігер Христина *підпис*

Хігер Павло *підпис*

¹ Вихід відбувся 27 липня 1944 року, через тиден після віддачі міста німцями радянській армії.

Оригінальний текст

Protokół zeznania złożonego przez Wojewódzką Żydowską Komisję Historyczną w Krakowie, dnia 6 lutego 1947 r. Lb. 1155

Odbierająca zeznanie: Mgr Maria Holender

Zeznający: **Chiger Krystyna**, urodz dnia 28.10. 1935 r. we Lwowie, córka Ignacego i Pepy z Goldów

Chiger Paweł, urodz, dnia 18.5.1939 we Lwowie, syn Ignacego i Pepy z Goldów, zamieszkali: Kraków, Słoneczna 31.

Dzieci

Tatusz dowiedział się że o dwunastej w nocy będzie likwidacja getta we Lwowie. I wtedy schowaliśmy się do piwnicy, która mieściła się w jednym baraku. Tam schodziliśmy zwykle po południu, kiedy mamusia wracała z pracy i tam też ukrywaliśmy się, bo spodziewaliśmy się wielkiej akcji. Miałam wtedy siedem lat i wiedziałam o wszystkim. Z tej piwnicy wyszliśmy do Pel(t)wi, szliśmy prosto, prosto aż zaszliśmy do kanału.

W kanale było strasznie mokro i ciemnie, gdy tam weszłam tak bardzo się bałam i trzęsłam się cała ze strachu. Zachowywałam się przez cały czas bardzo spokojnie i tylko pytałam się ciągle tatusia, czy jeszcze daleko.(?) W kanale tym leżały kamienie a po nich łążyły także żółte robaki. Wszystkie nasze rzeczy złożyliśmy na kamieniach a sami usiedliśmy na nich. Było nam tam bardzo źle, że ścian ciekła woda, cuchło tak nieprzyjemnie, że nie można było wytrzymać. Widziałam duże rude szczury, które przebiegały koło nas jak kury. Z początku bardzo się bałam, ale później przyzwyczaiłam się już do tego. A Paweł wcale się nie bał. Ja leżałam na kolanach mamusi, a Pawełek na kolanach tatusia. I tak trwało przez pięć tygodni w dzień i w nocy. Nie mogliśmy ani poruszyć się ani wstać. Oprócz nas było jeszcze 20 osób. Codziennie od pierwszego dnia przynieśli nam polscy kanaliarze jedzenie: czarny chleb i margarynę. Byli dla nas bardzo dobrzy. Ponieważ bali się, aby ich ktoś nie zauważył, wchodzili do kanału różnymi wejściami przez dekle, które otwierali. W tym kanale świeciła się przez cały czas lampka karbidowa, która wisiała na haku wbitym między szpary kamieni. Polacy przynosili nam karbid do tej lampki. Tatusz przynosił wodę w dzbanku, który nosił w zębach, bo musiał chodzić całkiem pochylony. Było mi tak bardzo źle, nie wolno mi było głośno wołać, tylko szeptem mówiłam mamusi do ucha i marzyłam o tym by się wojna skończyła, bym mogła wyjść na świat. A najwięcej tęskniłam za słońcem powietrzem i za kwiatkami. Raz prosiłam naszych przyjaciół, którzy do nas przychodzili o parę kwiatków polnych. Bardzo chciałam widzieć psa i konia a Pawełek tęsknił za ptaszkami. Ale nie mówiłam o tym mamusi, bo mamusia miała wiele innych zmartwień.

To było w lecie, gdy padał deszcz wciekał do kanału, albo gdy spuszczano wodę z ustępów, było u nas pełno wody w kanale. I wtedy musieliśmy opierać się niziutko o kamienie tuż przy ścianie, by woda na ananas się nie lała. Pawełek był wtedy bardzo mały, miał trzy latka i często płakał. Mamusia była wtedy bardzo zdenerwowana, bo bała się, że ktoś usłyszy i nas nakryje. Kaz nawet jeden pan, który z nami się ukrywał, był tak rozgniewany na Pawelka, że straszył go rewolwerem. Ale to nie pomogło, bo Pawełek jeszcze głośniej zaczął płakać. Po pięciu tygodniach nakryli nas inni kanalarze, którzy pewnego dnia weszli, aby wyczyścić kanał. I wtedy gdy oni weszli zgaszono światło, ale jeden pan zaświecił zapalniczkę i kanalarze nas zauważyli. Musieliśmy stamtąd uciekać. I gdyśmy uciekali główną rurą, prosto naprzód, a nawet nie wiedzieliśmy gdzie idziemy, zobaczyliśmy nagle tych kanaliarzy, którzy nam przynosili jedzenie. Oni zdziwili się bardzo i zapytali nas dokąd idziemy. Tatusz im wszystko opowiedział. Wtedy oni zaprowadzili nas do jednej bocznej rury i kazali tam pozostać przez noc, a w dzień obiecali nam znaleźć inne schronienie. Rano przyszli i znowu i prowadzili nas dalej Peltwią przez główną rurę i to trwa pół dnia prawie. W drodze czułam się o wiele lepiej. Mogłam chodzić nie musiałam już siedzieć. I nie wiem dlaczego zdawało mnie się, że cały ciężar spadł mi z serca, było mi tak wesoło na duszy, że aż gwizdałam z radości. I chociaż droga była ba(rdzo) ciężka, chodziłam po różnych rurach i dołach, chodziłam boso w letniej sukience i drżałam z zimna a jednak byłam wesoła. Wbiłam sobie szpilkę w nogę, ale sama ją wyjęłam bo nie chcia(łam) zatrzymywać mamusi. Wreszcie doszliśmy do jednej betonowej rury i tam zostaliśmy cały dzień. Tam było tak zimno, że nie można było wytrzymać. Nie było też gdzie spać i na drugi dzień znowu nasi przyjaciele wyprowadzili nas i poszliśmy dalej. Odsunęliśmy deskę i dostaliśmy się do innej rury, która była tak niska, że musieliśmy wchodzić na czworakach. Było u nas razem 11-tu ludzi, reszta zginęła, bo wyszli z kanału. Mój wujek Kuba Leinwand utopił się w Peltwi raz, gdy poszedł po wodę i była burza utonął bo woda pociągnęła go za sobą. W tym nowym kanale było nam o wiele lepiej, mieliśmy więcej miejsca, spaliśmy na pryczach, które tatusz wybudował z desek znalezionych w kanale. Tych prycz było cztery. Ja spałam z tatusiem i z jednym panem. Było mi bardzo ciasno i niewygodnie, byłam ściśnięta jak śledź śledź beczce. Mamusia spała z Pawłem i z

jedną panią. Mieliśmy jedna lampę karbidową, która świeciła się w dzień i w nocy. Szczury zjadali nam nasz chleb i tatuś straszyl je patykami, wtedy uciekały. A Paweł karmił szczury jak kury i rzucał im okruszki z chleba i gotowane ziemniaki. Szczury podchodziły całkiem blisko i piszczały. Ale Pawełek wcale a wcale ich się nie bał. Mieliśmy parę misek i prymus. To wszystko przynieśli nam nasi dobrzy kanalarze. Jedna pan(i) gotowała zupę i kawę a mamusią rozdzielala wszystkim, tak, że nie byłam głodna. Paweł przyzwyczail się do wszystkiego i już nie płakał wcale. Jedna siwa, stara, zgarbiona pani zachorowała i umarła. A jedna pani urodziła dziecko i nakryła to dziecko miednicą, tak że się udusiło. A potem wrzucono je do Pełtwi. Dwie młode panienki miały na zmianę dyżur i uważały na czystość. Stale świeciła się lampka, nigdy nie wiedziałam kiedy jest dzień a kiedy noc. Ale domyślałam się, że dzień jest wtedy, gdy przychodzą kanalarze. Gdy deszcz padał wciekał do naszego schronienia rurą, przez którą ledwie widać było kratę i odrobinę światła. Czasem widziałam promień słoneczny, ale bardzo słabo. Raz jeden weszłam do tej rury by popatrzeć na świat, ale nic nie widziałam, tylko poczułam odrobinę świeżego powietrza. Tak bardzo tęskniłam za słońcem i za powietrzem, że nie potrafię tego powiedzieć. Słyszałam jak nad nami jeździły auta, słyszałam głosy ludzi i śmiechy rozbawionych dzieci. I myślałam często o tym, że byłabym szczęśliwa, gdybym mogła tak jak i one się bawić. Razu jednego słyszałam, jak dziecko płakało i mówiło do mamusi, że chce spać. Zachorowałam ciężko na odrę, tak mówiła mamusia, a Pawełek zaraził się ode mnie, a potem dostał chrypkę. Jeden kanalarz przynosił mu jajka w zębach, bo w rękach miał teczkę z jedzeniem, a musiał wchodzić do nas na czworakach.

Razu jednego zapalił się prymus i wybuchł pożar. Wszyscy nastraszyli się bardzo, w pierwszej chwili rzucono na prymus szmaty, ale i szmaty zajęły się. Wówczas zasypano ogień wypalonym karbidem i ugaszono go. Bałam się bardzo a najwięcej Paweł, który uciekł na najdalszą prycze i tam się schował. Ja schyliłam głowę i otuliłam się kocem, aby nie czuć swądu. Po ugaszeniu pożaru, każdy był osmolony i wyglądał jak straszdyło. Innym razem to było już następnego lata, była u nas powódź. Po strasznej burzy silny deszcz zaczął padać i zalewać nasze schronienie. Nasi towarzysze niedoli zaczęli łopatami odgarniać i odpychać wodę z powrotem do rury, tak, że woda zaczęła odpływać.

Tak przesiedzieliśmy 14 miesięcy, nasi kanalarze przez cały czas nam pomagali. Gdy zabrakło nam pieniędzy przynosili nam jedzenie za darmo.

Pod koniec naszego pobytu słyszałam gwizdy syren i huki armat. Bałam się bardzo, chociaż wiedziałam, że zbliżają się nas oswobodziciele Rosjanie. Aż pewnego dnia usłyszeliśmy silne pukanie do krat kanału. To nasi kanalarze dawali nam znać, że jesteśmy wolni i że wolno nam wyjść na światło dzienne. Szliśmy parę minut rurą, potem oderwaliśmy dekiel, kanalarze wyciągnęli nas na powierzchnie ziemi. Wyglądaliśmy tak złe, że nie byliśmy w ogóle podobni do dzieci. Ludzie litowali się nad nami a jedna pani kupiła nam agrest. Ucieszyłam się bardzo, gdy ujrzałam słońce, kwiaty i ludzi. I taka byłam szczęśliwa, tylko Paweł płakał bardzo i chciał wrócić do kanału, bo nie był przyzwyczajony do światła i bał się ludzi.

Chiger Krystyna mp.

Chiger Paweł mp.

1. The Girl In The Green Sweater: A Life In Holocaust's Shadow publ: ST MARTINS PR, 2008.
2. Krystyna Chiger, Daniel Paisner. Dziewczynka w zielonym sweterku. Wydawnictwo naukowe PWN, Warszawa 2011.

Кит Я. И. Кристина Хигер – ребенок львовского голокоста

В документе представлено описание способов выживания в период немецкой оккупации города Львова и голокоста. Группа евреев, благодаря польским рабочим, скрывалась в городской канализационной системе. Одиннадцатилетняя еврейская девочка рассказывает о жизни ее семьи в канализации.

Ключевые слова: Холокост, Вторая мировая война, гетто, еврейское населения

Kit Ya. I. Kristina Higer – child of L'viv Holocaust

In a document description of methods of survival is presented in a period German occupation of city of Lviv and Holocaust. Group of jewries due to the Polish workers, hid in the municipal sewage system. The eleven-year Jewish girl tells about life her families in the sewage system.

Key words: Holocaust, World War II, ghettos, the Jewish population